

מה הוא גיליון מידע על סיכונים תעסוקתיים?

גיליון מידע זה הוא אחד מתוך סידרה של גיליונות מידע בינלאומיים המתייחסים לסיכונים תעסוקתיים במקצועות שונים. הוא מיועד לכל אלה הקשורים מקצועית בשמירת הבטיחות והבריאות בעבודה: רופאים ואחיות תעסוקתיים, גיהותנים, ממוני וקציני בטיחות, מפקחי עבודה, נציגי עובדים, ועובדים מיומנים אחרים.

גיליון מידע זה מפרט, בסדר תקני מוגדר, את הסיכונים השונים אשר גנן עלול להיות חשוף אליהם במהלך עבודתו הרגילה. גיליון מידע זה אינו מיועד לספק עצות אלא מהווה מקור מידע בלבד. הידע אודות מה שגורם לפציעות ולמחלות תעסוקתיות מאפשר לתכנן וליישם אמצעי מגן מתאימים כנגד סיכונים אלה.

גיליון מידע זה מכיל ארבעה עמודים:

בעמוד הראשון מצוי מידע על הסיכונים המשמעותיים ביותר לגבי עבודתו של גנן. העמודים 2 ו-3 מכילים מידע מפורט ושיטתי יותר בנוגע לסוגים השונים של הסיכונים, לעתים ביחד עם הצעות לגבי אופן מניעתם (הם מסומנים כ- 1 וכו' וההסבר להם ניתן בסוף עמוד 3). עמוד 4 מיועד עבור מידע ספציפי, שהוא בעל ערך במיוחד עבור מומחים בתחום הבטיחות והגהות, והוא כולל את תיאור המקצוע, פירוט המטלות של העובד, הערות, מראי-מקום, וכדומה.

מי הוא גנן?

זה הוא עובד המגדל ומטפח פרחים, עצים, שיחים וצמחים אחרים בגנים ציבוריים ופרטיים. עבודתו כוללת: הכנת הקרקע; שתילת צמחייה וטיפול שוטף בה; שימוש בכימיקלים להדברת מזיקים וגורמי מחלות; ניכוש, עישוב, גיזום, דילול, כיסוח וכדומה; הכנת ערוגות, שבילים ומעברים; ריבוי צמחים על ידי זרעים, חוטרים, הרכבות וכו'; עוסק בהפעלת ציוד חקלאי ידני וממוכן ולעתים מטפל באחזקתו ותיקונו; עשוי לטפל בהתקנת מסלעות, משוכות, סככות, מרצפות, פרגולות, גדרות וכו'.

מה הם הסיכונים העיקריים של עיסוק זה?

- סכנה של נפילות מגובה או במישור ו/או החלקות
- הרעלות עקב נשימה או בליעה של חומרי הדברה וכימיקלים מסוכנים אחרים
- פציעה כתוצאה מעבודה לא זהירה בציוד מכני
- התפתחות מחלות כרוניות, מחלות זיהומיות ואלרגיות, כתוצאה ממגע עם גורמי סיכון שונים

סיכונים תעסוקתיים

סיכוני תאונות

- 1 נפילה ממקום גבוה (סולמות, משטחים מוגבהים, גגות)
- 1 נפילה או החלקה במישור (על גבי בוך, קרקע לחה, דשא, גבנוני קרקע וכו')
- 2 התהפכות או נפילה מטרקטורים, מכלים ממונעים אחרים או ממשטחים נגררים ע"י טרקטור החבטות כנגד חפצים נייחים או ניידים המצויים בגינה
- היתפסות של חלקי בגדים בתוך מכשור חקלאי ממונע בזמן פעולתו
- תאונות הקשורות בכלי גינון (מכסחת, מגזמות, מספריים, קלשוני, מגרפות, משדדות, מעדרים וכו'), כתוצאה מהחלקה של המכשירים, חוסר ערנות, דריכה על כלי גינון זרוקים, וכדומה, שכתוצאה מכך יכולים להיגרם שריטות, חתכים, דקירות, פציעות, צביטות, קטיעת אצבעות, ועוד
- 3 דקירות ושריטות ע"י צמחים קוצניים, קקטוסים וכדומה; לעתים, בעקבות הזדהמות הפצעים יכולה להיגרם הרעלת דם
- 4 פציעה כתוצאה מנתזים מעופפים, שנוצרו כתוצאה מעבודה עם ציוד גינה מכני ממונע, כולל פגיעות בעיניים, היכולות להיגרם גם ע"י ענפים
- 5 מכות חום, כתוצאה מעבודה ממושכת בשמש ובטמפרטורות סביבה גבוהות, היכולות לגרום גם להתייבשות התחשמלות, כתוצאה מיצירת מגע בין צינורות השקיה מתכתיים לבין קווי מתח חשמל נמוכים יחסית, או על ידי מגע של מי השקיה בקו מתח חשוף, או תוך כדי עבודה בכלים חשמליים בעלי בידוד חשמלי לקוי
- שפיכה של חומצות (למשל חומצה חנקנית המשמשת לחיטוי כלים) או כימיקלים קורוזיביים אחרים על העור, או הבגדים, או לתוך העיניים, וגרימת כוויות כימיות, צריבות, פציעת עיניים, וכו'
- 6 הרעלה חריפה מבליעה מקרית או נשימה תאונתית של חומרי הדברה או כימיקלים חקלאיים אחרים
- עקיצות חרקים, כדוגמת דבורים, צרעות ועקרבים; הכשה ע"י נחשים; נשיכות ושריטות של כלבים, שכתוצאה מהן נגרמים פצעים, נפיחויות, הרעלה מקומית או כללית, וכו'

סיכונים פיזיקליים

- 7 רעשי-יתר הנגרמים ע"י ציוד מכני - מכסחות, משורים חשמליים וכו' - יכולים לגרום מזק לעור התוף ועקב כך לפגיעה בשמיעה
- 5 חשיפת-יתר לעור השמש, הגורמת לפגיעות בעיניים, כוויות ומכות חום, ושיזוף-יתר, שבעקבותיו יכולות להתפתח מלנומות עקב החשיפה לקרינת אולטרה - סגול
- 5 מכות חום ו/או קור
- סכנות הצטננות, עקב עבודה ברוח וגשם, או כתוצאה מהזעת-יתר בקיץ.

סיכונים כימיים

- 6 הרעלות כרוניות כתוצאה מחשיפה ממושכת (נשימה, בליעה או ספיגה דרך העור) לכימיקלים חקלאיים שונים המכילים מתכות כבדות (קדמיום, כספית, עופרת, ארסן...); לפסטיצידים (חומרי הדברה) למיניהם (קוטלי-חרקים, קוטלי-עשבי בר, קוטלי-פטריות, קוטלי-נברנים...); לפחמימנים פוליזיקליים, דטרגנטים, דשנים, פלואורידים, מפט ומוצרים, חומרי-סיכה, שמנים, ממסים-אורגניים, סידן-ציאנמיד, ניקוטין...;
- 6 דלקות-עור (דרמטיטיס) ופגיעות אחרות בעור, כתוצאה ממגע ממושך עם כימיקלים חקלאיים או עם ממסים, או ע"י השפעות מערכתיות הנוצרות עקב נשימת כימיקלים

סיכונים כימיים - המשך

סיכון מוגבר של נזק לעור שנוצרה בו רגישות-יתר כתוצאה מחשיפה לכימיקלים, או בגלל חשיפה לעור השמש (השפעות ציטוטוקסיות)

סיכונים ביולוגיים

- 3 מגע עם צמחים, פרחים, עשבי-בר וכדומה, שיש להם תכונות אלרגיות; למשל: פיקוס בנימינה, קקטוסים שונים וכו', הגורמים לדרמטוזות, אלרגיות, ועוד
- נשימת אבק, אבקת צמחים, שמנים, אדים וכו', שמוצאם הוא צמחי, הגורמים לקדחת-השחת, לאסתמה וכו' הזדהמות פצעים פתוחים עקב מגע עם זבל, הפרשות של חיות וצפורים, טפילים, חרקים, תולעים, חיידקים, נגיפים, ריקציות וכדומה, הגורמים לאינפקציות מקומיות או כלליות, כולל טטנוס, גחלת (אנטראקס), ועוד מחלות זואונוטיות (מועברות ע"י בעלי חיים), למשל: קדחת קיו (Q FEVER), קדחת מלטה, לפטוספירוזיס (הנגרמת ע"י חדירת חיידקי הלפטוספירה דרך עור סדוק) ועוד מחלות פטרייתיות, הנגרמות ע"י נבגים או פטריות, הנמצאות בקרקע או על עלים של צמחים; לדוגמא: אספרגילוזיס אלרגי, היסטופלאזמוזיס (אינפקציה ריאתית) וכו'
- מחלות פרזיטיות הנגרמות ע"י עקיצות של קרציות, קרדיות, אקריות וכו', כמו למשל "גרוד הקש" (STRAW ITCH); ע"י רימות החודרות דרך עור פצוע (למשל: מחלות הנגרמות על ידי תולעי-סרט; אסקאריס; וכו'); במקרים מסוימים האינפקציות יכולות לגרום להשפעות נורוטוקסיות ולשיתוק.

בעיות ארגונומיות, פסיכולוגיות וחברתיות

- 8 תנועות ידים חוזרות ונשנות, יציבה לא נכונה (כמו למשל בעת שתילת פרחים או עישוב), הרמה או נשיאה של משאות כבדים וכו', יכולים לגרום לכאבי גב תחתון, לכאבים בגפיים התחתונות והעליונות, ולמגוון של בעיות שריר-שלד.

רשימת אמצעי המניעה

- 1 השתמש בסולמות תקינים בלבד; וודא שהסולם מוצב כנדרש ללא סיכוני תזוזה ו/או קריסה; בדוק את הסולם לפני שאתה מטפס עליו - אל תטפס על סולם רעוע או ששלביו חלקלקים
- 2 יש להקיף על שמירת תקנות התעבורה המתייחסות לנהיגת טרקטור
- 3 לבש כפפות בעת עבודה עם צמחים או שיחים קוצניים ו/או עם מצחים העלולים לגרום לדרמטיטיס ולארגיה שבמגע, ועם חומרים מזהמים אחרים
- 4 השתמש במשקפי מגן בעת גיזום או ניסור מכני
- 5 השתמש בביגוד נאות ובכובע להגנה בפני חשיפת-יתר לשמש והקפד על שתייה מספקת בעבודות שדה בשמש ובתנאי חום
- 6 הקפד לסמן בתווית-סימון כל כלי בו מוחזקים כימיקלים, רעלים וחומרי הדברה; השתמש בציוד-מגן נאות בעת העבודה עם חומרים אלה ושומר על כללי הבטיחות לעבודה ברעלים
- 7 השתמש בציוד-מגן נאות להגנת האוזניים
- 8 למד והשתמש בשיטות הרמה והזזה בטוחות עבור משאות כבדים

מידע מקצועי נוסף

שמות נרדפים (חליפיים)

עובד/פועל גינון (פועל חקלאי; עובד חממת צמחים; עובד גן בוטני, פרק ציבורי, שמורת-טבע וכו').

הגדרה ו/או תאור העיסוק

מגדל ומטפח פרחים, עצים, שיחים וצמחים אחרים בגנים ציבוריים ופרטיים. עבודתו כוללת: הכנת הקרקע; שתילת פרחים, עצים, שיחים ומדשאות וטיפול שוטף בהם; שימוש בכימיקלים להדברת מזיקים וגורמי מחלות; ניכוש, עישוב, גיזום, דילול, כיסוח וכדומה; הכנת ערוגות, שבילים ומעברים; ריבוי צמחים על ידי זרעים, חוטרם, הרכבות וכו'; יכול לעסוק בגידול ירקות ופרות בגנים פרטיים; עוסק בהפעלת ציוד חקלאי ידני וממוכן, ולעיתים מטפל באחזקתו ותיקונו; עשוי לטפל בהתקנת מסלעות, משוכות, סככות, מרצפות ומשטחי אבן, פרגולות, גדרות וכו'.

תעסוקות דומות ו/או ספציפיות

עובד/פועל חקלאי; מורה/מדריך לגנות; מדריך חקלאי; מומחה לתורת הגינון (הורטיקולטוריסט); מדביר עשבי-בר.

מטלות

אחזקה; איסוף; גדיעה; גידול; גידור; גיזום; גיפור; גרוף; דילול; דיסקוס; דישון; הדברה; הובלה; הכנה (קרקע, מצע, ערוגות, שבילים,...); הסעה; הפעלה (מכונות,...); הרכבה; השחזה; השקיה; התקנה; זיבול; זריעה; חיזוק; חיתוך; חפירה; חרישה; טיפוח; טיפול; טעינה ופריקה; יישור; כיסוח; כריתה; מיון; נהיגה; נטיעה; ניכוש; ניסור; ניקוז; ניקוי; סילוק (פסולת,...); עידור; עישוב; עיצוב; עקירה; פיזור (דשן,...); פיתוח (זנים משופרים,...); פירוק והרכבה (צנרת,...); צביעה (גדרות,...); קטיפה; קלטור; קיצוץ; ריסוס; ריצוף (שבילים,...); שימוש (ציוד, כלים חקלאיים, כימיקלים,...); שריפה; שתילה; תיחוח; תיקון; תכנון; תמיכה (שימוש בתמוכות לענפים); תצוגה.

ציוד עיקרי הנמצא בשימוש

כלי גינון ידניים (כגון: את, בדיד, דקר, חפרור, חרמש, כף, מגוב, מגל, מגרפה, מזלג-גינון, מזלף, מזמרות, מזרעה, מחרר, מקוש, מכסחת-יד, מנכש, מספרי-גינה, מסורים, מסמן, מעדר, מפזרת, מקצה-דשא, מריצה, מרסס, משדד, סכיני-גינה, צינורות, קלשון, שעון-מים וכו'); כלי-גינון ממונעים (כגון: חרמש-מוטורי, מכסחת חשמלית או מכנית, קלטרת, טרקטור גמדי, מסור-שרשרת, מרסס-מוטורי, קלשון-חשמלי וכו').

מקומות עבודה בהם העיסוק שכיח

גנים ופרקים ציבוריים, תעשייתיים, מסחריים ופרטיים; חממות; רשויות מקומיות וממשלתיות.

הערות

בהתאם לפרסומים שונים, חשיפה לכימיקלים חקלאיים מסוימים גורמת לכך שהגננים עלולים להימצא במצב של סיכון מוגבר ללקות באפקטים מסרטנים ומוטגניים שונים; גננות בהריון עלולות להימצא במצב של סיכון מוגבר לגבי הפלות ספונטניות, מומים מולדים ופגמים בעוברים.

כימיקלים אשר גנן עלול להיות חשוף אליהם: מגוון של כימיקלים חקלאיים ותערובות שלהם, כולל קוטלי-חרקים (זרחנואורגניים, אורגנו-כלוריים, קרבמטים וכו'), קוטלי-מכרסמים, קוטלי-פטריות, קוטלי-עשבים ומשלכים, קוטלי-אקריות ונמטודות, תכשירים לאידי (נוזליים וגזיים - כמו דיברומומתן, מתיל ברומיד,...); דלקים ושמני-סיכה; חומצות; חומרי-ניקוי וחיתוי; ממיסים (במיוחד נפט המשמש בהכנת תערובות של חומרי הדברה) וכו'.

מראי מקום

1. Worksafe Australia: Occupational Health and Safety Performance Overviews. Selected Industries, Issue No. 9: Agriculture and Services to Agriculture Industries/ Aus. Gov. Pub. Serv. Canberra, 1995.
2. ILO Guide to Health and Hygiene in Agricultural Work, ILO, Geneva, 1979.